

עם ניה - תמונה בשבועון איטלקי

מיפלט. איש מהם לא חיפש מיפלט. הם כבר היו — ברוחם — בתוך המשרפות. יחיאל נכנס אל תוך הארגו, שהיה ריק אותה שעה, סגר את המיכסה על עצמו. אחרי כך איבד את הכרתו.

לפתע התעורר. חריקת דלת הנפתחת ה' עירה אותו. הוא ראה שהוא בתוך תא ה' נהג וכי המשאית עומדת במקום. כיצד הגיע לתוך התא? אינו יודע עד היום. בפתח הדלת עמד הנהג, איש ס.ס. הוא ראה של שחר בתאו. מיד הרים צווחת אימים וקרא לחבריו. הם הגיעו באקדחים שלופים. "מי אתה?" שאל אחד מהם, "בן אדם או רוח? תגיד, לפני שאני יורה!" השולח השחור לחש: "אני אדם הרוצה לחיות".

הגרמנים פרצו בצחוק. ואז היה טראג' ספורט בדרכו לגיטרגרובה, אחת משלוחי חות אושויץ. הם השליכו אותו על אחת למשרפה. בסוף יגיע, בסופו של דבר, אל אלא שבגיטרגרובה היה ראש מחנה מופ' לא — אסיר פוליטי גרמני בשם לודוויג חרל. הוא עשה דבר יוצא מגדר הרגיל. פשוט לא הרג — דבר לגמרי מיוחד ב' אושויץ. וכך נשאר יחיאל בחיים, עד לגמר המלחמה.

★ ★ ★

מוזר אייכמן

יזנו הצליח די-נור למסור את כל העדות שלה ציפה מפיו גדעון האוזנר, היה בחדיא מספר על גולת הפחם, ועל לא שנתיים באושויץ. אולם גולת הכותרת היתה צריכה להיות: סיפור פגישתו עם אדולף אייכמן, בינואר 1942.

אז היה יחיאל אחד מכלואי גיטו קאטר' ביץ. מאחוריו השתרעו שלוש שנים של עינויים במחנות עבודה נאציים. והנה, כמו מת מן השמים, העבירה הצירות השני צית בברלין גיירות אורחות הונדוראסיים הכתובים על שמו. ידידים בעולם החופשי סירו לו זאת — הדרך היחידה בה יכלו יהודים בודדים להימלט מן התופת.

הניירות הגיעו אל מפקדת הגסטאפו בניטו קאטוביץ. יחיאל נקרא להתייצב בפני מפקד הגסטאפו המקומי, אלפרד דרייאר. היתה זו הפעם הראשונה שהקצין קיבל גיירות כאלה, והוא לא ידע כיצד זה הופך יהודי בן-לילה, לאורח-חיוץ מחוסן.

הנהג, תוך כדי כך, הופיע קצין שני. כפי שנודע ליחיאל לאחר מכן, היה זה אדולף אייכמן, שאל לביקור בקאטוביץ. אייכמן לא דיבר. רק העיף מבט מעל לכתפו של דרייאר, אל הניירות שהיו מונחים על ה' שולחן. אחר כך נעץ מבט אחד של בוז ביהודי שעמד מולו. מבלי לומר מילה נטל את הניירות, קרע אותם לגזרים והשליכם אל תוך סל הניירות. גרלו של יהודי, אמרו תנועת אלה, הוא אחד: או הוא חי לתת עדות על צליבת אחיו, הוא חי לעמוד שנית מול אדולף אייכמן, שישב הפעם כחיה ב' סוגר הזכוכית — מצפה שאותם יהודים יגזרו את דינו.

"הייתי מביט להם ישר בעיניים. לא כפוף ושפוף, לא מודה כשפני כבושות באדמה — אלא מביט להם ישר לעיניים. ובמבטי הייתי מניס את כל החלטתי לחיות; את כל השבועה לגבור על אושויץ.

"רק פעם אחת איכזבה אותי השבועה. עברתי ערום, כמו כולם. אלא שהפעם, במקום לזרוק להם אתגר במבטי, במקום ש' יראו שם זיק חיים של אדם חי ולא מבט כבוש שלד מת — ראו אותי כאחד ש' נמלך מן החיים."

הרופא שערך את הסלקציה — "רופא ה' בית" של אושויץ — היה יוזף מנגלה. הוא רשם את מספרו של יחיאל על דף הנייר — רשימת המחת.

★ ★ ★

רוח רפאים במוסך

יכניסו אותו עם עוד אלף איש לאחד מ' משלושה ציפים. ציפית-המתנה, טרקלין חצרו של מלאך המחת. יומיים נשאר בו ציפית הבידוד. פשוט לא היה במה להעביר רם אל המחת. המשרפות היו עסוקות 24 שעות ליממה, עם טראנספורטים שהגיעו מהונגריה. המשאית עבדה ללא הרף בהובלת אנשים מרציפי הרכבת לתאי הגזאים. לא היה להן זמן להוביל את 'התוצרת המקר' מית" — את נידוניה-המחת של אושויץ עצמה.

אחרי יומיים נפתחו הדלתות. גל העצמות, שנשא את המספר 135633, הועמס עם גלרי עצמות אינ'ספורעל משאית. בדרך נעצרו ליד מחנה הצוענים. היכתה שם עוד קבוצה עורמה — המשלוח האחרון של עם זה למשרפות. אל תוך חיקו של יחיאל השולך שלד של צועני; שחרו, ערום — ומחוק כנור מתוצרת צעמית.

הצועני נאחו ביחיאל וחייב אתו כאילו לא ירפה ממנו גם בתוך תנור המחת. "ואז, מספר דינור, נשברתי. בא המשבר הגדול. הצועני שחיבקני שבר אותי. כאילו אמרתי לו: טוב, נלך ביחד. לא יכולתי כאילו לאכזב אותו."

המשאית חלפה על פני מחנה הנשים. ר' או, כנראה, קרה הנס. כי במשך כל השנים שמר יחיאל על הלום נסתר: הלום של ה' יום בו יצא החוצה ויצא את האובות מחכה לו. האמין שהיא בחיים. שהיא מוכרחה להיות בחיים. שוב נדלק בו זיק החיים. המשאית נעצרה בפתח תא הגזאים. ה' שלדים הורדו ממנה. שומרי המחנה היכו בהם בכוחות התת-מינקעים. כדי לזרוק את התור. וכל אותו זמן המשך הצועני לחבק את יחיאל. ואז, דחף אותו יחיאל ממנו ב' עצמה. "לא! לא אנכני" אמר לעצמו, "לא אמרת!"

והוא חיפש — מה? מה אפשר לחפש, על ארגו של משאית, במרחק שני מטרים מתא הגזאים? איזה מיפלט? בינה הסמוכה לתא ה' על המשאית, בפניה הסמוכה לתא ה' נהג, היה ארגו. ארגו פחם, שבו השתמשו, כנראה, במקום בנזין להתנעת המשאית ה' כבדה. גם המזלמזלים האחרים יכלו לראות את הארגו. אך איש מהם לא חשב עליו כעל

עה שנשבץ על גל האפר באושויץ. נינה גם לא ניסתה ללחום בעברו — או אף ל' גלות את סודותיו. על אף שהוריה הציעו עזרה, המשיך הווג לגור במרתף האפל. עד שהגיעו מים עד נפש; צינור המים התפוצץ והציף את החדר. ואז הם עברו לגור בבית משלהם.

אלא שבליבו פנימה עוד לחשו גחלי אוש' חייך. הוא יכול היה לחיות בבית מאוורר, להוליד שני ילדים ואף להסתגל לאורחים הרבים שהגריגאריות של נינה משכה לבי' תם. אבל המיטען שנשאר עדיין בו היה צריך למצוא פורקן. אופייני אולי למצב נפשו הוא, שעל אף כשרונותיה המופלאים של אשתו בגסטרונומיה, על אף המעדנים הפנטסטיים שהיתה מגישה, לא יכול היה לחזר על לחם — לחם פשוט, לחם שבאוש' חייך, פירושו היה חיים.

בתוך החיים הנורמאליים האלה, היה חש את הצורך למלא אחר שבועות, להעלות את זכר הצלובים והשרופים. בימים בהם היה כותב, היה חוזר אל הפלניטה הרחוקה. הוא היה מתבודד, חדל לאכול, חדל להת' גלח, חדל להתרחץ. בנפשו היה חוזר להיות מזולמאן באושויץ. פעם קרה שאיבד את ההכרה והתעורר שרוע על הרצפה. בימי הבלהות הלבנים הללו, מתהום תאי המוות, העלה את בית הבובות, את השעון אשר מ' על לראש, את קראו לו פופ.

הוא לא כתב על יצורי-דמיונו. הדמויות שהילכו, פחדו ומתו היו פעם אנשים אמ' תיים. הוא לא כתב רומאן, כי אם זכרונות אוטוביוגרפיים. על כל אחד מספריו, ובכל השפות המתורגמות, מתנוססות ב' ראש הספר ארבע אותיות סתמיות: "א. ד. מ. ע." המו"לים מקפידים להדפיסן. אך אפילו אשתו אינה יודעת מה הן מסתירות.

★ ★ ★

עד השידומים

יזא עקב מקרוב אחר הנעשה במדי' ונה. כאשר לא היה שקוע בכתיבתו, עבר בפרדס. אך בכל דבר, נמנע בכל מאודו מ' להיות "דמות ציבורית".

ספרו השני, בית הבובות, סובב את כל כדור הארץ. מלך דנמארק שלח מכתב רחי' לרגש; מלכת בלגיה הודתה לו על המיטען העילאנושי. הם לא ידעו למי לכתוב, על כן כתבו לנינה, בחשבם שהיא ק. צטינק, כי היא אשר חתמה על חושים ובאה במגע עם המו"לים.

הספר הופיע במאות מהדורות, הכניס הון תועפות. אך לא לק. צטינק. כאשר חי' פש מו"ל בניירורק, והיה זקוק לסכום למחיה ולתירגום, נמצא מי שנתן את ה' כסף, תמורת הזכויות של הספר לחמש שנים.

גישה של איש-רוח צרוף? של איש האי-מעשיות? של משורר? יתכן. אבל גישה עקבית, שמצאה ביטוי גם בפרשת השילוח' מים מגרמניה. כאשר נפתח הדיון על ה' שלומים בכנסת, ישב עם אשתו ביציע ובמשך כל הישיבה הזיל דמעות.

הוא כתב שיר על השילומים. דבר חזק יותר לא נכתב על נושא זה — וספק אם אי-פעם יכתב.

★ ★ ★

הסלקציה האחרונה

י עברו מיאן לדבר. פשוט עבר ל' נושא אחר, כל אימת שמישהו שאל או' תו על אושויץ. על כן אפשר להבין ש' המאמץ הנפשי האדיר שהיה דרוש, כדי ש' יחליט להופיע קבל עם ועולם, ולגולל דב' רים אלה בבית העם. המאמץ היה כה אדיר, המתיחות כה נוראה, שעצביו לא עמדו בהם.

אבל אחרי שהתאושש, אחרי ששבה אליו נפשו בבית-החולים בתלאביב, עשה את אשר לא יכול היה לעשות עד כה: הוא דיבר על עבר זה. הוא לא עשה זאת בקלות; כל מילה עלתה לו ביוקר. אבל הוא בכל זאת דיבר. מי יודע? אולי הופעתו במשפט, אבדן-חושיו, יציאתו מן האלמוניות, — אולי אלה שיחירו בו משהו?

מה היה מספר בבית-המשפט, אילו הרשו לו זאת גופו ועצביו? מן הסתם, היה מספר על הסלקציה האחרונה, זו שבה נשלל. שנתיים היה מזולמאן באושויץ. שנתיים היה גל עצמות, מאלה שהנאצים השליכו למשרפות. ובכל זאת לא נשלח לקרימא-טוריום.

מדוע? מדוע הושאר הוא בחיים, בעוד שמזולמאנים אחרים הורעלו בגזאים? אין בפיו הסבר אחר, אלא זה שהוא נש' בע להישאר בחיים. נשבע לאחיו-המזולמא' נים לספר לעולם את סיפורם. "כאשר היינו עומדים כולנו ערומים, ועוברים על פני הרופאים שערכו את הסלקציה", סיפר,

• מופיע כפרג אחרון בספר השעון אשר מעל לראש.

של הפרופסור ומלכה אשרמן. אם אפשר היה לחלום על ניגוד מושלם לק. צטינק, היתה זו נינה אשרמן: יפהפיה שחרחרת, עגלגלה ושובבה, מוכנה לכל מעשה קונדס, דברנית אקסטרנאבטיבית מדרגה עילאית — בועת שאמפאניה תוססת.

והנה, היא הצברית המפונקת, המורדת בכל מוסכם, דווקא היא נשבתה בכל נפשה לסלמנדרה. היא לא הניחה את הספר מידה ויצאה לרקוד עם המחזר התורן שלה. היא לא גמרה לקרוא על אושויץ ונטלה לידה שבועון קולנוע. אלא אילצה את אימה לקרוא את הספר. "למה לי להכניס ראש בריא למיטה חולה?" שאלה האם. אך לשוא, רצונה של נינה ניצח. היא גם החליטה ש' עליה למצוא את האיש שכתב את סלמנדרה, כדי להשפיע על לבו הקרוץ מצרי דמעותיה.

★ ★ ★

קדיש תחת החופה

י קדיש תחת החופה של ק. צטינק. אפילו לא לנינה אשרמן. המופי, המפיץ, — איש מהם לא היה מוכן לומר לה היכן הוא ק. צטינק זה — ואם הוא בכלל קיים.

עד שלבסוף נעתר לה הגורל. יום אחד הלכה לערוך של שבועון אנגלי שהופיע באותם הימים. היה זה י.מ. לאסק, האיש שתירגם את סלמנדרה לאנגלית. לפני הדלת עמד גבר אלגנטי, מחמיר-מראה. הוא כבר צילצל, אך טרם נענה. נינה שאלה: "האם כבר צילצלת?" הוא השיב שכן. "אם כן", הציעה, "אולי ננסה בכוחות משותפים." הם ניסו, והדלת נפתחה.

כאשר כבר היו פונים, לקח לאסק את נינה לתוך צויד. "האם את יודעת שזה מחבר סלמנדרה, שאת ממה להכיר?" שאל. אחרת היתה מתעלפת על המקום. נינה רק העלתה לנגד עיניה סציה של התעלפות, ולא יכלה להסיר את מבטה לרגע מסופר חלומותיה. בו במקום החליטה: "זה האיש שבבילי. הוא יהיה בעלי".

כאשר עזבה את השניים ויצאה, אמרה עצמה: "אם יסובב את ראשו — זאת אר' מרת שמצאתי חן בעיניו." כי לא תיארה לה שאחבתה האינסופית לאיש הזה לא תצית בליבו זיק מקביל.

יחיאל עבר לא ידע זאת; אבל בדידותו היתה אז כבר לגמרי אבודה. נינה לא הת' חשבה בניסיונות-ההגנה שלו. היא פרצה בחיזיונות בלתי ניתנת לבלימה אל המרתף ואל החשיכה שיהאל חיפש בה מיקלט. האיש מפלניטה אושויץ התחיל לחייך. כי אי-אפשר היה שולח להידיבך מנינה. היא אפילו הוציאה אותו לשוליים בעיר, אך, כאשר היתה נעמדת לרגע לשוחח עם מר ברובו, והיתה במקשת להציג את ב'זוגה, היתה מגלה כי נעלם. פשוט לא היה מסוגל עדיין לפגוש כל כך הרבה אנשים. בביתה הלכה כסהרורית. "אני מאוהבת!" היתה מנממת.

"מי כסהרור?" שאלו הוריה. היא סיפרה להם. ההורים נדהמו. נינה הביאה להם את הביקורות הספרותיות שנכ' תבו על סלמנדרה, ואשר בהן הושחה ק. צטינק לדגשה ולדוסטויבסקי. "טוב", אמרו ההורים לבסוף, "הביאי אותו הביתה שגר' אה אותו."

נינה הומינה אותו. הוא נכנס כסהרורי. כאשר התישב בפנית הספה בתדר-האורחיים, מילמל כמתוך חלום: "פה, במקום הזה כבר ישבתי פעם..."

"הייתי משוכנעת שהוא בטרנס", אמרה לאחר מכן נינה, "לבי יצא אליו, המסכן הזה, ההווה הויות. אבל אמרתי לעצמי שק. צטינק נאה לו לדבר בחיזיונות מעורפ' לימ". היא לא ידעה כי הוא דיבר אמת, ואמה לא יכלה בשום אופן לנהותו כאותו זקן צמוק שביקר שם בחברת גולדנברג. שיחת-ההיכרות עם ההורים היתה מיוחדת במינה. הם רצו לדעת, לפחות, מה שמו של הק. צטינק הזה. "קרל רוזנבאום", השי' בה נינה סתמית, והוסיפה: "מה חשוב שמו? אסור לשאול!"

ההורים שאלו בנימוס מניין לה, לבחור של נינה, העברית הצחה הזאת. שוב הכרי' זה הבת: "אסור לשאול!" ורמזה להם: "רח' מו עליו. ה' שאלו שאלות." כאשר הלך יחיאל, שאלה נינה את הוריה מה דעתם עליו? לא ידעו מה להשיב. הוסכם על התחנה. ההורים — וגם נינה — חלמו על חתונה ברוב עם ופאר. אך יחיאל לא רצה זאת. החופה נערכה בבית ההורים, בנוכחות כמה סופרים ובני מש' פחה. בעומדו תחת החופה, ביקש התת' מן החתן כי יאמר אל מלא רחמים וקדיש.

★ ★ ★

שמות קדושים

י נשואים שינו את דפוסי חייו החי' צועניים; אולם הם לא התיירו את השכו'